

Val av slöjdart

En kvalitativ studie av slöjdelevers val

Anette Andersson

Anette Andersson

Vt 2016

Examensarbete, 15 hp

Institutionen för estetiska ämnen, Umeå universitet

Sammanfattning

I denna studie har jag undersökt vilka åsikter, normer och föreställningar som påverkat högstadieelevernas val av slöjdart. Genom kvalitativa intervjuer med utvalda elever har jag fått intressanta svar på mina frågor. Slöjdvalen i högstadiet sker oftast under grupptryck från klasskompisarna, där traditionsenliga val görs med att flickor över lag valt textilslöjd och pojkar valt trä- och metallslöjd. Att slöjdämnet är roligt och att eleverna indirekt vill bli styrda i deras val av slöjdart, med något slöjdarbete som går snabbt samt lite roliga saker för att få grundläggande kunskaper, samt att locka intresset till de olika slöjdarterna har kommit fram i min studie. Analysen av intervjudeltagarnas svar är att slöjdlärarna bör visa på olika slöjdalster för de olika bedömningsnivåerna med instruktioner i text och bild, för att slöjdprocessen ska bli tydlig och intressant.

Miljön kan naturligtvis påverka slöjdvalen med den bullriga trä- och metallslöjdsal eller den lugnare miljön som är i textilslöjdsalen. Lärarna är för eleverna förebilder som har ett ansvar för slöjdelevernas uppfattning om slöjdarternas könskodning. Detta är av stor vikt som det krävs att jobba med gemensamt i kommunerna i landet för att eleverna ska få en likvärdig utbildning.

Nyckelord: trä- och metallslöjd, textilslöjd, luststyrt slöjdarbete, slöjdmiljö, likvärdig slöjdutbildning.

Innehållsförteckning

Inledning	4
Syfte	5
Frågeställningar	5
Bakgrund.....	6
Historisk bakgrund.....	6
Metod.....	8
Urval	8
Procedur	9
Etisk hänsyn.....	10
Tillförlitlighet och trovärdighet	11
Litteraturgenomgång och tidigare forskning	12
Skolverket	12
Skolforskning.....	13
Genus	16
Resultatredovisning och analys	17
Val av slöjdart.....	17
Slöjdarbetets karaktär	19
Miljö.....	20
Jämställdhet	22
Diskussion och slutsatser	24
Metoddiskussion	27
<i>Några ord om min slöjdundervisning</i>	<i>27</i>
Källförteckning	29
Tryckta källor.....	29
Elektroniska källor	30
Övriga källor	30
Bilaga 1 Godkännande intervju	
Bilaga 2 Intervjuguide	

Inledning

Under mina åtta år som kvinnlig trä- och metallslöjdlärare har jag länge undrat över varför flickor i regel väljer textila material och pojkar väljer trä- och metall material att arbeta med i årskurs 7-9, när eleverna får fria val att välja material att arbeta med i det praktiska slöjdämnet. I min studie kommer jag att fördjupa mig i detta fenomen, som jag funderat på under min verksamma tid som lärare på högstadiet i en kommunal skola i Värmland. Den handlar om att få en klarare bild av elevers förhållningssätt till slöjdämnet då eleverna väljer slöjdart på högstadiet, mellan textil och trä- och metallslöjd.

I *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*, kan vi läsa att skolans uppdrag är att ge eleverna en likvärdig utbildning. Där av motverka traditionella könsmonster samt att aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt. Samt ge möjligheter att bidra till att forma elevers uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt (Skolverket, 2011:8). Om eleverna ska ha rätt att välja slöjdart framgår inte i Lgr11. I kursplanens centrala innehåll kan man tyda att eleverna ska arbeta med textil, trä och metall i alla årskurserna på grundskolan, samt även materialens kombinationsmöjligheter i årskurserna 4-6 och 7-9. I högstadiet ska eleverna även möta fler material, om eleverna får välja slöjdart i årskurs 7-9 kan det finnas en risk att de inte får förutsättningarna att uppfylla kursplanens alla föreskrifter.

I min studie är individen, individens kamrater och intresseval i fokus när jag analyserar hur eleven väljer slöjdart utifrån om de är flicka eller pojke, samt hur de ställer sig till om undervisningen blir likvärdig genom deras val av slöjdart. Studien bygger på intervjuer med elever som gått ut grundskolan. Jag har använt metoden av kvalitativa intervjuer med en kartläggande undersökning, där elevernas åsikter analyserats.

Jag hoppas genom mina intervjuer, få förslag på hur jag ska lägga upp min slöjdundervisning för en bättre förståelse och ett tydligare arbetsredskap i lärandet ur ett genusperspektiv vid val av slöjdart.

Syfte

Syftet med denna studie är att utveckla kunskap om elevers åsikter genom att undersöka vilka normer och föreställningar som påverkar högstadielävernars val av slöjdart utifrån ett genusperspektiv.

Frågeställningar

1. På vilket sätt spelar kamraters val av slöjdart in då eleverna väljer slöjdart?
2. Vad har slöjdarbetets karaktär för roll i elevernas val av slöjdart?
3. Hur påverkas valet av slöjdart av miljön i respektive slöjdsal?
4. Hur beskriver eleverna jämställdheten i slöjdämnet?

Bakgrund

Syftet med dagens slöjdundervisning enligt Lgr11 är att eleverna ska arbeta med metall, textil och trä, deras kombinationsmöjligheter med varandra samt med andra material, till exempel nyproducerade och återanvända material. Detta för att ha god kännedom om både hårda och mjuka material, samt bearbetning med hantverkstekniker av dessa.

Undervisningen ska enligt Lgr 11 ge eleverna förutsättningar att väcka elevernas nyfikenhet att utforska och experimentera med olika material och att ta sig an utmaningar på ett kreativt sätt.

Historisk bakgrund

När den allmänna folkskolan infördes år 1842 ansågs den alltför teoretisk, då infördes slöjd och huslig ekonomi, dagens hemkunskapsämne (Borg, 2008:52). Tidigare hade eleverna fått kunskaper i dessa ämnen från hemmet, men i och med industrialiseringen i det Svenska samhället som satte fart under senare delen av 1800-talet, lades ansvaret till viss del över till skolan för att utbilda eleverna i slöjd och hemkunskap.

Otto Salomon och Hulda Lundin var två pionjärer för den pedagogiskt inriktade slöjdundervisningen, som upprättades för pojkslöjd och flickslöjd där lokalerna var skilda åt geografiskt sett. Salomon ansåg att individuell undervisning var den mest framgångsrika medan Lundin förordade klassundervisning, där eleverna lärde sig slöjda i gemenskap med andra elever (Borg, 2008:59).

Salomon var en svensk pedagog och skaparen av slöjdamnet i Sverige. Han grundade en slöjdskola för gossar i slutet på 1800-talet, på Nääs som blev känt för sin slöjduitbildning. Syftet var att locka skoltrötta pojkar och fostra dem till män genom den maskulina miljön i slöjdsalen. Under efterkrigstiden i Sverige upprättades skolverkstäder i trä- och metall, för pojkar som inte klarade skolarbetet.

Miljön som är utformad i en modern trä- och metallslöjdsal med maskiner och verktyg, ger eleverna frihet att röra sig fritt mellan maskinerna i salen. Där finns möjlighet för eleverna att förflytta sig exempelvis från hyvelbänken till pelarborrmaskinen. Eleverna får ta ansvar för sina slöjdalster i slöjdprocessen på sina enskilda platser i slöjdsalen, med att ta hänsyn till de andra elevernas närvaro under slöjdarbetets gång. När eleverna rör sig med trä- och metallslöjdens material till de olika maskinerna och platserna i slöjdsalen, är det viktigt att eleverna tar hänsyn till sina klasskompisar. Här måste ett samspel av förståelse för

säkerheten i slöjdprocessen mellan eleverna i den verkstadslika miljön finns. I den krävande miljön som en trä- och metallslöjdsal har (Sigurdson, 2014).

Lundin var kanske den mest kända slöjdmodern på sin tid, som hämtade inspiration genom att studera skrifter från andra länder. År 1882 grundade hon Hulda Lundins Slöjdseminarium som utbildade lärarinnor i kvinnlig slöjd (Borg, 2008:54). Lundin var även med och påverkade så att slöjdämnet blev obligatoriskt i grundskolan. Textilslöjdens undervisning gick inte bara ut på att tillverka vackra saker, utan flickorna skulle förberedas för att fungera som samhällsmedborgare med den tidens syn att se på kvinnors roll i hemmen.

Efter andra världskriget tillsattes skolutredningar som lade grunden för den moderna slöjdundervisningen. I dessa ansågs slöjdämnet innehålla både historiska och intressanta spänningsfält mellan manligt och kvinnligt i de olika materialen. ”Jämställdhet har sedan Lgr 1969 eftersträvats genom att både flickor och pojkar har textil, trä- och metallslöjd” (Borg, 2008:63). Trots detta väljer eleverna på högstadiet i många fall traditionsbundet då de får välja slöjdart, där flickor väljer textilslöjd och pojkar trä- och metallslöjd.

Metod

I *Examenarbetet i lärarutbildningen* (Johansson & Svedner, 2010:16), beskrivs olika metoder för datainsamling till vetenskapliga undersökningar. Bland annat kartläggande undersökning med hjälp av enkät eller prov, med intervju, med fallstudie, undervisningsförsök och dokumentanalys. Jag valde att intervjua mina deltagare för att jag var intresserad av deras åsikter om val av slöjdart under deras tid på högstadiet.

Upplägget i den här undersökningen har jag valt att med kvalitativa individuella och gruppintervjuer ge enkla frågor till mina intervjudeltagare. Det har gett mig möjligheten till komplexa och innehållsrika svar från intervjudeltagarna. Kvalitativ intervju är den metod som används mest i lärarutbildningarna, för att den ger intressanta svar och kunskaper som är direkt användbara i läraryrket (Johansson & Svedner, 2010:34).

Jan Trost (1993), delger i *Kvalitativa intervjuer* hur intervjuer med enkla frågor kan ge innehållsrika svar, där man får tillgång till ett rikt material med intressanta åsikter och synpunkter. Jag valde att göra en kvalitativ intervju framför en kvantitativ, för att i min undersökning gäller det att förstå eller hitta ett mönster varför eleverna väljer en viss slöjdart, då bör man göra en kvalitativ undersökning. Trost menar att det finns fler fördelar med att samla empiri från intervjuerna genom att spela in deras svar, då kan man lyssna på tonfall och ordval upprepade gånger (1993:53).

Urval

I mitt urval för studiens empiri, har jag bestämt mig för att intervjua före detta slöjdelever. Jag valde före detta elever eftersom det var enklast, då deltagarna i min undersökning var myndiga sparade jag tid på att inte behöva informera och få samtycke av deras målsmän med föräldraenkät. Dessutom var min tanke att eleverna inte längre hade någon relation till mig, vilket jag menar påverkar sannolikheten att jag får fram elevernas sanna åsikter.

Jag valde att intervjua både flickor och pojkar som haft både textil och trä- och metallslöjd på högstadiet för att få varierade svar. Trovärdigheten har möjlighet att bli hög då jag avser att mäta det som är relevant i sammanhanget. Dessa urval av elever gjorde jag: en flicka och en pojke som hade valt trä- och

metallslöjd, en pojke som valt textilslöjd, samt en grupp på tre flickor som valt textilslöjd på högstadiet.

För att det ska vara lättare för läsaren att följa resultat och analys av min studie, valde jag att namnge mina intervjudeltagare med fiktiva namn. Dessa presenteras här nedan;

Matilda är flickan som valde trä- och metallslöjd på högstadiet, hon hade mycket goda baskunskaper med sig från mellanstadiet som hon fortsatte utveckla på högstadiet. Martin är pojken som valde trä- och metallslöjd på högstadiet, han hade svaga kunskaper i de teoretiska ämnena men var duktig och hade handlag för det praktiska slöjdarbetet. Torsten är den oroliga pojken som valde textilslöjd på högstadiet, han hade svårt att få arbetsro i trä- och metallslöjdsalen om det var oväsen omkring honom. Tova, Tilda och Thea ingick i den gruppen på tre flickor som valde textilslöjd på högstadiet, de hade goda praktiska baskunskaper som de jobbade med att utveckla på högstadiet.

Procedur

Med öppna frågor ville jag att mina intervjudeltagare skulle ge uttömmande svar, genom att jag som intervjuare var lyhörd med följdfrågor samt att deltagarna kände att de hade förtroende för mig. Jag valde även att spela in intervjuerna för att i lugn och ro transkribera materialet efteråt.

Innan jag började intervjua gymnasieeleverna skrev jag en intervjuguide med frågor som stöd att ha under mina intervjuer. Där presenterade jag kort syftet och frågeställningarna till min studie, där gymnasieeleverna fick en tydligare bild av min undersökning om normer och föreställningar som påverkar högstadieelevernas val av slöjdart. När mina intervjufrågor var klara gjorde jag en provintervju med en före detta elev som jag ansåg var trovärdig för att öka kommunikerbarheten i min undersökning (Dimenäs, 2007:231).

Intervjuerna utfördes i slöjdsalar som både deltagarna och jag som intervjuare kände trygghet i. De frågor som förberetts i intervjuguiden ställdes till alla deltagare i samma ordningsföljd, där det vid några tillfällen fanns utrymme för naturliga följdfrågor. I mina intervjuer med eleverna (se bilaga 2) ville jag få fram åsikter om normer och föreställningar ur ett genusperspektiv från eleverna då de väljer slöjdart på högstadiet

Etisk hänsyn

Då jag i min studie valde att intervjua elever som gått ur grundskolan som numera är gymnasieelever räckte det med en muntlig överenskommelse av gymnasieskolans rektor, och gymnasieelevernas mentorer.

Jag kontaktade gymnasieeleverna genom sociala medier för att planera in intervjuerna. Det var en snabb och framgångsrik metod att meddela eleverna eftersom de är trygga i att använda den tekniken.

Studien bygger på respekt för de människor som deltar genom att de får en beskrivning på studiens syfte samt hur undersökningsmetoderna går till, där man får bygga upp förtroende från intervjudeltagarna för att öka motivationen att delta i undersökningen.

Deltagarna fick en godkännandeenkät (se bilaga 1) presenterad av mig innan intervjun för information, godkännande samt underskrift. Det finns fyra grundläggande individskyddskrav att förhålla sig till i en vetenskaplig undersökning. Informationskravet är en av dem där jag som intervjuare informerat berörda deltagarna om den aktuella studieuppgiftens syfte. Samtyckeskravet är där deltagarna i undersökningen har rätt att själva bestämma över sin frivilliga medverkan. Konfidentialitetskravet är att uppgifterna om alla i undersökningen ingående personer, ska ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna ska förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem. Med nyttjandekravet menas de uppgifter som samlas in om enskilda personer, och får endast användas för studiens ändamål.

Jag förklarade för mina intervjudeltagare att intervjuundersökningen kommer att genomföras enligt de vetenskapsrådets etiska krav och principer för god forskning samt att allt som sägs under intervjun behandlas anonymt. Allt material som berör gymnasieeleverna kommer att avidentifieras och behandlas konfidentiellt. Jag meddelade även att regler för forskningsetiska riktlinjerna kan läsas på deras hemsida: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> samt att deltagandet är frivilligt i intervjuundersökningen och att de hade rätt att avbryta medverkan utan att detta medför negativa följder. Deltagarna hade även möjlighet att ställa frågor om undersökningen och få dem besvarade på ett sanningsenligt sätt av mig som intervjuare.

Gruppen på tre flickor var fyra från början när vi planerade intervjun. Men när jag vid intervjutillfället presenterade hur intervjun skulle gå till, genom att jag spelade in svaren på min mobil för att jag skulle kunna vara mer delaktig vid intervjun, valde en flicka att avstå då hon inte ville bli inspelad. Det accepterades av de andra i gruppen och jag erbjöd henne att sitta med då jag intervjuade de andra tre flickorna i gruppen, dels för att hon kunde få inblick i hur en intervju gick till, dels

att få med sig kunskaper som hennes gruppkompisar delgav mig vid intervjun. Flickan som avstod att vara med på gruppintervjun satt tyst under hela intervjutillfället, och kommenterade inte något som vi andra pratade om. Jag hoppas att hon blev en erfarenhet rikare av att vara åhörare vid vår intervju, för att känna trygghet i om hon blir tillfrågad vid ett annat tillfälle.

Tillförlitlighet och trovärdighet

I metodbeskrivningen har jag försökt vara tydlig att beskriva de olika faserna i arbetet angående intervjuerna med eleverna så ingående som möjligt. Alla som tar del av intervjuundersökningen ska kunna förstå hur jag som intervjuare har lagt upp min studie i ämnet genom intervjuerna med eleverna. ”Reliabilitet handlar om tillförlitlighet” (Dimenäs, 2007:164)

För att stärka tillförlitligheten valde jag informanter som jag inte hade någon relation till, genom urvalet av gymnasieeleverna. Eftersom de hade distans från grundskolan och därigenom gav mer varierande svar. På grund av att eleverna avslutat grundskolan och fått sina slutbetyg kunde de uttrycka sina åsikter friare, såväl positivt som negativt.

”Validitet handlar om studiens giltighet genom att studera det man avser att undersöka” (Dimenäs 2007:231). I intervjuerna strävade jag efter att låta informanterna uttrycka sina åsikter fritt och så variationsrikt som möjligt. Ibland ställde jag följdfrågor för att undersöka om jag uppfattat informanten rätt.

Litteraturgenomgång och tidigare forskning

Skolverket

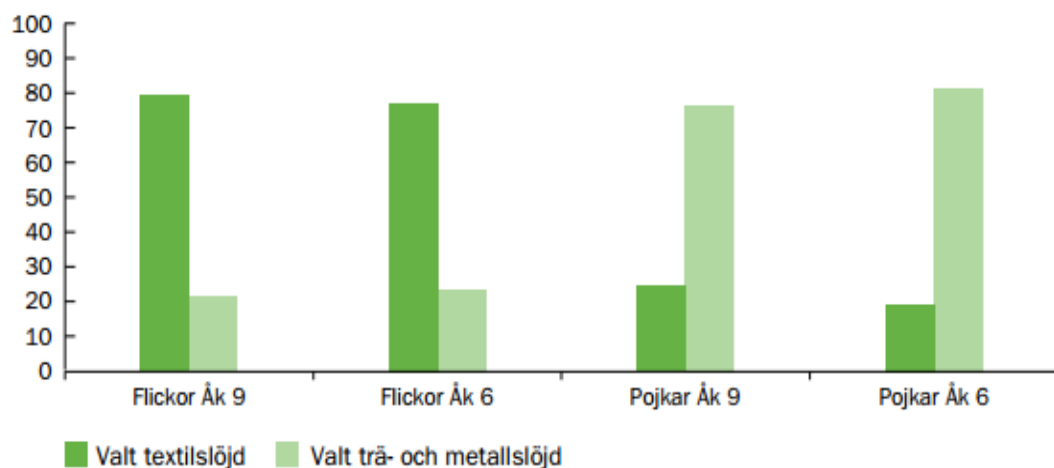
I detta stycke med litteratur presenterar jag Skolverkets utvärdering NÄU-13, didaktisk litteratur samt tidigare forskning som är kopplade och ligger till grund för mina frågeställningar.

Skolverket (2015) har i en rapport *Slöjd i grundskolan*, (NÄU-13) gjort en nationell ämnesutvärdering i årskurserna 6 och 9 där bland annat resultat redovisats om elevers val av slöjdart. Syftet med utvärderingen menar Skolverket var att få inblick i styrkor och utmaningar i slöjdämnet samt att få kunskap om hur undervisningen fungerar och även ta fram utvecklingsbehov för vidare utveckling i ämnet (Skolverket, 2015:10). Skolverket som myndighet lägger stor vikt med att följa utvecklingen i de estetiska ämnena, då dessa har stor betydelse för att utveckla förmågor hos eleverna som kreativitet, analysförmåga, skapande, förmåga att förstå, tolka, uttrycka och kommunicera viktiga för elevernas framtid.

Utvärderingen ligger till grund för fördjupningsstudier på ett urval av skolor samt en enkätundersökning, (2015:12). I kapitlet om Slöjdämnets förutsättningar står det att läsa och ta del av fördjupningsstudier som gjorts av indelningen i textil respektive trä- och metallslöjd.

Figur 3.2. Val av materialinriktning.

Andel elever i årskurs 6 och 9 som enligt deras lärare valt respektive materialinriktning, uppdelat på kön

(Skolverket, 2015:38).

Enligt skolverkets utvärdering ser elevernas slöjdval ut som ovan, där lärarna anser att slöjdvalen är traditionsbundna (2015:40), och även rättvist ur elevernas aspekt att de kan få specialisera sig inom ett område där de kan nå högre kunskapskrav i.

Elevernas slöjdval grundas på vilken slöjdart de tycker är roligast, som kan kopplas till motivation som kan ge bättre måluppfyllelse, (2015:39) detta strider mot kursplanens obligatoriska centrala innehåll. Här kan man finna argument för att eleverna inte ska få välja mellan textilslöjd och trä- och metallslöjd, utifrån att eleverna ska få kunskaper om båda slöjdarterna.

Ytterligare ett skäl till att elever inte ska få välja materialinriktning, var att läraren ansåg att det inte skulle vara praktiskt möjligt att samtliga elever i grundskolans senare år deltar i undervisning i slöjdamnens båda inriktningar. Skulle elevgrupperna byta materialinriktning varje termin skulle det bli för många elever för varje lärare att ha kontakt med och därmed svårt att komma ihåg enskilda elever från termin till termin (Skolverket, 2015:40)

Skolforskning

I Sirpa Kokkos artikel (2012), finner jag stöd rörande min frågeställning om elevernas slöjdval i högstadiet, där de feminina och maskulina aspekterna lyfts fram. Kokko (2012) har i sin artikel koncentrerat analysen på finska manliga lärarstudenters erfarenhet av hantverk i undervisningen i grundskolan. Vissa av dessa studenter lärde sig till att börja med alla former av hantverk, både textil, trä och metall. De flesta skolor fortsatte, som Kokko kallar det, med "traditionella" metoder där eleverna gjorde ett val efter årskurs fyra till det hantverksområde de vill specialisera på i sina studier. Denna praxis utgör grunden för könsbaserad undervisning i ämnet, eftersom nästan alla pojkar valde tekniskt hantverk, som vi i Sverige kallar trä- och metallslöjd och de flesta av flickorna valde textilt hantverk.

Tekniskt hantverk är kopplat till begreppet manlighet och anses som en maskulin sfär för pojkar, en process för unga män att lära sig manlighet (Kokko, 2012:177). I Kokkos artikel förklaras samma synsätt att lära som Salomon gjorde på Nääs på 1800-talet, att fostra pojkar till män. Där den pedagogiska slöjden är ett uppfostrings- och utvecklingsmedel som inte kan jämföras med andra skolämnen (Borg, 2008:60).

Kokko menar vidare att kamraternas påtryckningar var av stor betydelse, då alla de andra pojkarna valde tekniska hantverk, i tio årsåldern kan grupptricket vara

tyngre samt att homofobi kan vara ett hot mot pojkars maskulina anseende (2012:180).

Många av lärarstudenterna i Kokkos artikel hade lärt sig grunder inom tekniskt hantverk innan de började skolan av sina manliga familjemedlemmar, som de sedan kunde utöva på lektionerna. Då var det nästan givet att pojkarna valde tekniskt hantverk i grundskolan, för att inte göra sina föräldrar besvikna. Det framgick i artikelns resultat att för många elever var hantverk ett favoritämne, där atmosfären var mer avslappnad. Även de kunde prata med varandra under lektionen och flytta runt till skillnad från de teoretiska ämnena (Kokko, 2012:187).

Hantverkslärarna hade stor betydelse som påverkade studenternas inställning till ämnet, både positivt och negativt. Eleverna uppskattade lärare som var engagerade och uppmuntrade deras hantverksprojekt. Flickorna förväntades omedelbart behärska det textila hantverket, medan textilhantverkslärarna inte alltid väntade seriösa arbeten från pojkarna.

Lärarstudenternas lärare som Kokko följde, påtalade vikten av att studera genusfrågor i lärarutbildningen. Som hjälp i lärarstudenternas professionella utveckling som blivande lärare, kan de ta med sig sina egna erfarenheter ifrån sin egen uppfostran och utbildning i hantverk (Kokko, 2012:189).

Intervjudeltagarna i min studie nämner att det var roligt med slöjd i grundskolan och att de saknar det ämnet på gymnasiet. Lustfyllt lärande tar Stina Westerlund (2015) upp i sin avhandling *Lust och olust – elevers erfarenheter i textilslöjd*. Westerlund skriver i sin avhandling om lust och olust av elevernas textilslöjdsprocess. Westerlund menar att man kan likna det med en ”syjunta”, (2015:153) där ett socialt samspel pågår mellan eleverna i samband med slöjdarbetet. På textilslöjdlektionerna ges det tillfälle att på ett lustfyllt sätt komma närmare varandra och bilda en gemenskap såsom det inte är möjligt i andra ämnen i skolan. I textilsalen kan eleverna samtala på ett annat sätt än i trä- och metallslöjdens salar, där det istället finns tillfälle för rörelse men inte att samtala i så stor utsträckning som i textilslöjden.

Eleverna beskriver att de kan delta i varandras slöjdprocesser i textilslöjden och kan hjälpa varandra när problem uppstår med material eller redskap, samt utgöra en grund för lekfullt och socialt samspel som kan ”vidga tanke- och handlingsrepertoaren som därmed understödjer elevers arbetsprocess och lärande” (Westerlund, 2015:154).

När eleverna väljer slöjdföremål i textilslöjden är det viktigt för deras lust och olust till arbetsprocessen. Redan i idéstadiet tar lusten form med svaga eller starka

relationer till slöjdarbetet. En del elever klarar av friheten att välja slöjdarbeten medan andra fastnar i en olustfylld relation till slöjdföremålet och behöver stöd och hjälp av kompisar och pedagoger för att komma vidare i slöjdprocessen (Westerlund, 2015:238).

En av de vetenskapliga texterna som jag hämtat kunskap ifrån är Erik Sigurdsons avhandling, *Det sitter i väggarna* (2014), som bygger på min frågeställning om miljön i slöjdsalarna. Sigurdsons doktorsavhandling är en studie av trä- och metallslöjdsalens materialitet, maskulinitet och förkroppsligandet. Han menar att ”Form och innehåll är samskapade genom valet av material om bearbetningsmetoder, i syfte att fostra pojkar till män” (2014:192).

Trä- och metallslöjdsalen är verkstadslig med maskiner och verktyg som är avsedda för att bearbeta hårda slöjdmaterial, där man behöver ha skyddsutrustning för att skydda kläder, hörsel och ögon som ger ett maskulint intryck. Enligt Sigurdsons avhandling (2014:193) ger trä- och metallslöjdsalens utformning ett maskulint intryck genom materialen och tekniken som arbetas med. Slöjdsalen är indelad i olika specialiserade miljöer, där metallrummet är mest verkstadsligt med buller, smuts och verktyg klassas som en plats med starkt maskulint intryck.

Hyvelbänken och målarrummet anses vara en svagare maskulin plats där man kan måla och skruva med små saker. Dessa är tillgängligt för många samtidigt menar Sigurdsson. Platsen i slöjdsalen anger rörelse där eleven förflyttar sig till exempelvis peltarbormmaskinen, där eleven utför enskilt arbete med skyddsanordningar som ger ett maskulint intryck. Diskussionerna i trä- och metallslöjdsalen om att ha keps eller huvudbonad på sig menar eleverna i Sigurdssons forskning vara helt okej då den verkstadslignande salen känns tillåta detta.

Det krävs disciplin när eleverna rör sig i trä- och metallslöjdsalen med verktyg och maskiner som arbetas med av klasskompisarna som även kan upplevas manligt. Att testa materialet, till exempel genom lek av pojkarna som viftar och använder pinnar som svärd eller leker krig med.

”Kopplingen mellan pojkar och fäktvapen skulle i så fall kunna motiveras utifrån krigsfilmer, kampsport och våldsutövning i största allmänhet, vilket historiskt sett varit mäns praktiker”, som forskningen har i fokus enligt Sigurdson (2014:132).

Genus

I min frågeställning om jämställdhet vid slöjdval. Kopplar jag det till Maria Hedlins (2010) forskning. Hedlin menar att mannen står som norm för det mänskliga (2010:17). Om det är så som Hedlin menar innebär det att det är svårt att få jämställdhet i skolans undervisning och lärande. Principen om hierarki (rangordning), där kvinnan blir en avvikelse från normen om mannen anses som norm för det mänskliga och allmängiltiga som ger en högre status.

Könsstrukturen i samhället måste förändras för att vi i skolans värld ska kunna påverka normerna för eleverna, menar Hedlin i sin forskning. Att inte prata om kön utan istället introducera genusbegreppet som innebär kvinnligt eller manligt. Innebär att vi inte förväntar oss vissa saker av flickor respektive pojkar i ett genusperspektiv (Hedlin, 2010:15).

”Ett arbete för jämställda villkor innebär istället att fokus måste riktas mot de femininitets- och maskulinitetsnormer som vi alla har att förhålla oss till”, (Hedlin 2010:28).

I Anna Öqvists doktorsavhandling (2009), *Skolvardagens genusdramaturgi* görs en studie i årskurs 5 där feminisering och maskulinisering i slöjden presenteras. Här menar Öqvist (2009:145) att slöjdundervisningen numera är uppdelad i textil och trä- och metallslöjd men till skillnad från förr är det obligatoriskt att eleverna nu ska lära sig båda slöjdarterna. Förr var det uppdelat med flickslöjd och pojkslöjd, där syftet var att fostra flickor i textilslöjd till dugliga husmödrar och fostra pojkar fysiskt i trä- och metallslöjden så att de skulle bli lönsamma arbetare. Det som är intressant med Öqvist avhandling är att se de traditionsbundna slöjdvalen eleverna gör i dagens undervisning.

I Öqvist studie blir det ”synligt att olika historiska och samhällsliga normer och stereotypa föreställningar präglar pojkarnas tänkande på textilslöjden” (2009:148). Pojkarna tycker att flickorna ska hålla sig till handarbete som är kvinnliga sysslor och pojkar ska köra snabbt och hålla på med motorer som är typiskt manligt. Här har pojkarna genusifierat slöjdämnet och dess roll i undervisningen, och detsamma gör flickorna då de köns kodar trä- och metallslöjden som typiskt manligt (Öqvist, 2009:155).

Resultatredovisning och analys

I min redovisning av resultatet kopplar jag resultatet till fyra frågeställningar för att få en röd tråd i resultatredovisningen. Jag gör sammanfattningar och analyser, där jag presenterar mina resultat samt de tankar jag har när jag jämför med tidigare forskning under arbetsprocessen i min studie. För att få den röda tråden i resultatredovisningen använder jag mig av dessa fyra rubriker; Kamraternas val av slöjdart, Slöjdarbetets karaktär, Miljö och Jämställdhet. Dessa rubriker kopplar jag till frågeställningarna vid intervjuerna som jag knyter an till i min resultatredovisning:

- På vilket sätt spelar kamraternas val av slöjdart in då eleverna väljer slöjdart?
- Vad har slöjdarbetets karaktär för roll i elevernas val av slöjdart?
- Hur mycket beror valet av slöjdart på miljön i de olika slöjdsalarna?
- Hur beskriver eleverna jämställdheten i slöjdämnet?

Val av slöjdart

De flesta av eleverna som jag intervjuade menade att gruppsytryck spelat stor roll vid val av slöjdart på högstadiet. Traditionsenliga val gjordes där flickor över lag valde textilslöjd och pojkar valde trä- och metallslöjd. ”Det var många kompisval att man valde som sin kompis, jag valde det jag ville göra och sket i alla andra”, menar Matilda.

Att kunna välja slöjdart i högstadiet tycker mina intervjudeltagare har varit bra, samt att ha haft möjlighet att provat på båda slöjdarterna har de tyckt varit viktigt för att få fördjupade kunskaper i både textil och trä- och metallslöjd. När jag frågade mina intervjudeltagare på vilket sätt de skulle gjort för att få fler tjejer att välja trä och metallslöjd och vice versa om de var slöjdlärare fick jag svar som.

”Att få prova på att göra lite roliga saker och så för att locka intresset i de olika slöjdarterna” förklarade Tova.

”Att gå ut med att det är bra med träslöjd och vad man har nytta med det. Det får man inte höra så ofta. När man är så liten tänker man inte på att man kan ha nytta av det. Kunskapskraven lyssnar man ju inte på riktigt, man stänger av liksom. Speciellt om det är skrivet på konstigt språk. Läraren ska bara förklara till

exempel att det är bra att ha kunskaper i träbearbetning när man flyttar hemifrån och att kunna sy när man ska laga byxor och så” berättade Thea.

Eleverna på högstadiet har i början på terminerna något som kallas provotider, som innebär att eleverna får prova mjuka respektive hårda material att jobba med under ett par veckor på slöjdlektionerna. Detta för att känna sig trygga med materialen och hantverksteknikerna som hör till respektive slöjdart. Provotiderna i båda slöjdarterna ska vara längre än två veckor och slöjdlärarna ska bestämma vad eleverna ska göra, kommer gruppen med de treflickorna fram till. ”För att få motivation att jobba i slöjden är det bra att få välja slöjdart”, menar Thea. ”Det ska vara samma krav i textil respektive trä- och metallslöjd” fortsätter Tova.

De pojkar som valde textilslöjd var helt enkelt inte intresserade av trä- och metallslöjd och de flickor som valde trä- och metallslöjd var inte intresserade av textilslöjd och stod då emot grupptricket för sina slöjdval. ”Några var mer intresserade av den ena eller andra slöjdarten och några flickor valde träslöjd men jag vet inte varför”, menar Martin.

Några av mina intervjudeltagare kom fram till att de inte visste vad slöjdvalen utifrån könstillhörighet berodde på, utan konstaterade bara att det var på det ena eller andra viset. ”Det var oftast pojkarna som valde trä och flickorna som valde sy i min klass”, menar Torsten.

Den klass samt vilken årskurs eleven gick i hade stor betydelse i hur trygg eleven kände sig inför slöjdvalet på högstadiet menar mina intervjudeltagare. ”I sjuan var det mer uppdelat mellan pojkarna och flickorna, men i nian började jag vara mer med pojkarna. Jag vet inte vad det berodde på. Man kanske inte vågade prata så himla mycket när man gick i sjuan och man mognade när man blev äldre, då kunde man ta steget och prata med grabbarna liksom”, sade Thea.

Martin visste inte riktigt varför kompisarna valde som de gjorde. Han menar vidare att en av hans kompisar var mer intresserad av träslöjd än de andra, som inte gjorde så mycket på slöjdlektionerna. ”Några av flickor valde träslöjd, pojkarna som valde textilslöjd var antagligen inte intresserade av träslöjd”, fortsätter Martin.

Enligt NÄU-13 (Skolverket, 2015) är indelningen i textilslöjd respektive trä- och metallslöjd vanligt i kommunala skolor medan i fristående skolor ser man att slöjdarterna är sammanslagna. I de kommunala skolorna förstår man att eleverna tror det är två olika slöjdämnen. I friskolorna kan kostnaden styra sammanslagning av slöjdämnena och på så vis får de eleverna slöjd utan indelning. Men trots det är det samma kunskaper elevernas undervisning i de två materialinriktningarna syftar till.

I årskurs 6 är det i kommunala skolor vanligt att eleverna inte får välja slöjdart som de däremot får göra i högre utsträckning på högstadiet, där eleverna oftast väljer traditionsenligt med att flickorna väljer textilslöjd och pojkarna trä- och metallslöjd. Om eleverna får utrymme att välja slöjdart och bli mer motiverade genom sina intresseval, kan det i förlängningen generera att eleverna inte får kunskap i båda slöjdarterna som är kursplanens obligatoriska centrala innehåll. Detta framkommer i undersökningen som Skolverket gjort år 2013 (Skolverket, 2015:39).

Sammanfattningsvis har jag kommit fram till att slöjdvalet oftast sker under gruppträck, och att elevernas berättelse om slöjdvalet på högstadiet stöds av den nationella utvärderingen (Skolverket, 2015), där traditionsenliga val görs då flickor över lag väljer textilslöjd och pojkar väljer trä- och metallslöjd. För att få motivation i slöjdprocessen bör eleverna få tillgång att välja slöjdart har jag kommit fram till genom mina intervjudeltagare. Jag ser även att eleverna vill bli styrda i slöjdvalet för grundläggande kunskaper. Elever som har svårt att komma igång i sina slöjdprocesser, ges förutsättningar för fler kunskaper inom slöjddämnet om de blir styrda i sina slöjdval. ”Att göra något snabbt och inget för stort liksom, som slöjdlärarna bestämmer” menade Tilda.

Slöjdarbetets karaktär

Att slöjdvalet var luststyrt, då eleverna valde den slöjdart som var roligast, svarade alla utom den kille som valde textilslöjd. Han fick ont i huvudet och blev stressad av allt buller från verktyg och maskiner som det är i en trä- och metallslöjdsal.

”Det var ett självklart val, sedan jag gick på mellanstadiet har jag tyckt träslöjd var roligare. Jag är inte så pillig av mig vill inte sitta still och arbeta”, menar Matilda.

”Slöjd var kul, det är det man saknar med högstadiet” uttrycker sig Tova, Tilda och Thea.

”Det var faktiskt kul men då tyckte man inte det var så kul, det märker man nu efteråt. Detsamma gäller bildämnet, de praktiska ämnena var mycket roligare. Slöjd och hemkunskap var det som gav mest kunskap i skolan. Fast det var lugnt och avslappnat när vi hade det så lärde man sig ändå. När man ska laga ett par byxor så sitter kunskapen där. Men man förstod inte nyttan med det då”, avlutar Thea.

Vidare kan jag presentera att intervjudeltagarna beskriver att de har trots allt gjort och lärt sig en hel del, då de sytt, broderat, virkat och stickat i textilslöjden, fast de ansåg att det var mer lugnt och avslappnat när de fick sitta still och arbeta.

”Det var roligare att sy än att stå och göra sådant med trä”, menar Tilda.

När jag frågade om de kunde ha nytta med dessa kunskaper i framtiden, så svarade de att om man ska sy upp, laga byxor eller om det är något som går sönder, då är de ju bra att ha kunskaper som eleverna fått från textilslöjden.

Att slöjdarbetet i textilslöjden skapar ett socialt samspel samtidigt som eleverna arbetar med sina slöjdalster har Westerlund (2015:153), kommit fram till i sin avhandling. Detsamma gäller inte i trä- och metallslöjden där miljön inte tillåter det, i textilslöjden är det inte så mycket buller från maskiner och verktyg. I textilslöjden kan eleverna ha en så kallad ”syjunta”, där det finns utrymme för samtal, skratt, lekfulla framträdanden i form av sång och musik, (2015:235).

Av intervjudeltagarna kan jag sammanfatta att eleverna tycker att slöjdämnet är roligt. Samtidigt vill de bli ”styrda” det vill säga pröva olika obligatoriska slöjdarter och tekniker, som ska vara snabba slöjdarbeten för att locka intresset till de olika slöjdarterna. För att stärka och utveckla sina kunskaper i textil samt trä- och metallslöjd bör slöjdundervisningen vara i form av kortare slöjdarbeten. Slöjdlärarna bör visa på olika slöjdalster för de olika bedömningsnivåerna med instruktioner i text och bild, för att slöjdprocessen ska bli tydligare och därmed mer intressantare och roligare. Genom analys av mina intervjudeltagare ser jag att eleverna förstår att lära sig kunskaper om båda slöjdarterna men vill gärna ha möjligheten att välja slöjdval efter intresse.

Den sista frågan jag ställde till mina intervju deltagare var; Om Du vore lärare, på vilket sätt skulle Du göra för att få fler flickor att välja trä- och metallslöjd och vice versa? Eleverna svarade att de ville göra något snabbt slöjdarbete i både textil och trä- och metallslöjden, som inte var för omfattande där eleverna själva fick välja vad de skulle göra. Att få prova på att göra lite roliga saker för att locka intresset för slöjd samt bli mer motiverad till den ena eller andra slöjdarten. Att förklara nyttan med textil respektive trä- och metallslöjd nämndes varför det är bra att ha dessa kunskaper. Då kan slöjdvalen bli mer intressanta när det finns ett syfte med att ha både textil samt trä- och metallslöjd menade intervjudeltagarna.

Miljö

Det som kom fram under intervjuerna med gymnasieeleverna om miljön, var att det i trä- och metallslöjden var bullrigare med maskiner och verktyg än i textilslöjden.

Torsten blev stressad av bullret från maskinerna och kunde inte använda hörselskydd för de blev trånga över öronen. Han fick möjlighet att arbeta på enskild plats men det var även dammet som störde honom i det praktiska arbetet med trä- och metallslöjd, så han valde till slut att endast arbeta i textilslöjden. Där fick han arbetsro samt att det inte var så dammig och han kunde med hjälp av textilläraren lära sig förmågorna från Lgr11 i textilslöjden. I textilslöjden var det lugnare och tystare, så han kunde sitta avskilt med några få kompisar medan han slöjdade i lugn och ro.

Eleverna tyckte det var fördelaktigt när man fick ha båda slöjdarterna för att prova på för att se vad man tyckte om den ena eller andra slöjdarten. Eftersom eleverna är olika duktiga på olika saker är det bra med provotiderna i slöjdamnet. En del ville sitta stilla och pyssla medan andra var aktiva och ville röra på sig. ”Många av mina kompisar valde syslöjd för att det var ett lättare arbete med att sitta där i den lugna miljön och bara vara, än vad man gör i träslöjden”, berättar Tova. ”Man gjorde inte så mycket på slöjden, mer soft och sitta på syslöjden”, menar Thea.

Enligt Sigurdson (2014) är trä- och metallslöjdsalens utformning verkstadslig med maskiner och verktyg som är avsedda för att bearbeta hårda slöjdmaterial, där man behöver ha skyddsutrustning för att skydda kläder, hörsel och ögon som ger ett maskulint intryck. Det krävs disciplin i trä- och metallslöjdsalen med verktyg och maskiner som eleverna måste förhålla sig till på ett speciellt sätt för säkerheten i slöjdprocessen. Hyvelbänken och målarrummet är platser som är mindre maskulina menar Sigurdson (2014) i sin avhandling. Där kan eleverna skruva och måla som inte kräver skyddsåtgärder såsom hörsel och ögonskydd utan bara förkläde som skyddar kläderna från färg och damm.

Pojkarna i Öqvist (2009) studien anser att symaskinerna i textilslöjden är en maskulin fartsymbol där man kan gasa på och köra fort med maskinerna utan att ha en tanke på att resultatet ska bli bra med det man syr. Pojkarna menar att det är kärringaktigt att vara i textilslöjden och anser att miljön passar flickorna bättre ”här får de ju verkligen göra sådant som är deras grej, virka, sticka och sådant skit” (2009:147).

För flickorna är trä- och metallslöjden tvärtemot vad textilslöjden är för pojkarna, en typisk maskulin miljö, där pojkarna är flitiga och trivs. ”Det är typiskt saker för pojkar att göra. För oss flickor är det helt ointressant”, (Öqvist, 2009:153). Pojkarna tycker om hur trä- och metallsalen är utformad, med maskiner och verktyg som de anser är på pojkars hemmaplan (Öqvist, 2009:154), och där flickorna är ointresserade och protesterar mot att de måste ha trä- och metallslöjd

som de kan skada sig på med hårda material och verktyg (Öqvist, 2009:153). Flickorna trivs då bättre i den lugnare mjukare miljön som råder i textilslöjden.

Det jag kan sammanfatta om miljön i slöjdsalarna, är att intervjudeltagarna anser att det är bullrigare i trä- och metallslöjden, och lugnare i textilslöjdsalen. Miljön påverkar naturligtvis slöjdvalen då eleverna kan bli påverkade negativt av en bullrig slöjdarbetsplats. Men för de elever som tycker om den maskulina miljön är det en bra läroplats där eleverna får testa hårda material och hantverkstekniker. Även de elever som är osäkra kan lära sig bli trygga med både textil och trä- och metallslöjdsalarnas arbetsformer, om de får chans att pröva på olika slöjdarter. Min analys av miljön i slöjdsalarna är att elever oftast väljer den slöjdart som de tycker är roligast fast det är bullrigt eller lugnt i slöjdsalarna. Det är oftast inte miljön i slöjdsalarna som avgör vilken slöjdart eleverna väljer.

Jämställdhet

Frågan jag ställde om jämställdhet och slöjd var svår att få djupgående svar på från mina intervjudeltagare.

”Det var tjejjigare att sitta och sy om man var kille ska man inte sy, då tyckte pojkarna att man var fjantig, det här med normer vet du”, säger Thea.

Öqvist (2009) menar att slöjdundervisningen numera är uppdelad i textil och trä- och metallslöjd men till skillnad från förr är det obligatoriskt att eleverna nu ska lära sig båda slöjdarterna.

Det var mer tjejjigt att välja textilslöjd och mer killigt att välja trä- och metallslöjd kom mina intervjudeltagare fram till. Eleverna jämförde med färger, rosa är mer tjejjigt och blått är mer killigt. ”Jag var nästan ensam tjej i träslöjden, som är mer killdominerat. Jag tycker det är synd för det är väldigt kul med träslöjd. Du (då menar eleven mig) är ju en förebild eftersom du är kvinnlig träslöjdlärare som är normbrytande” berättar Matilda.

Lärare är ju förebilder, att ha kvinnliga träslöjdlärare och manliga textillärare, är en reflektion som eleverna diskuterade. ”Pojkarna hade nog valt textilslöjd mer om det varit en manlig lärare. Mer ordning i textilslöjden då, det har alltid varit rörigt på de lektionerna och då har den kvinnliga läraren alltid sagt till pojkarna som pekades ut. I Kokkos avhandling går det att läsa ut att ”Flickorna förväntades omedelbart behärska det textila hantverket, medan textilhantverkslärarna inte alltid väntade seriösa arbeten från pojkarna” (2012:177)

Att välja arbetsområden med allt möjligt, med olika svårighetsgrader ansågs överlag vara ett sätt att nå jämställdhet.”Alltså mycket fritt i slöjden, lite kortare grejer för att lära sig verktygen och så, sen fritt för att få nytta med grejerna” säger Tova.

Kunskapskraven har eleverna svårt att ta till sig då de inte är skrivna med ett enkelt språk som de förstår. Läraren ska bara förklara till exempel det är bra att använda kunskaperna från träslöjden när man flyttar hemifrån och ha kunskap att sy när man ska laga byxor och så, kom mina intervjudeltagare fram till.

Martin som jag intervjuade, hade svårt att sätta ord på jämställdhet och slöjd. Han såg i en förlängning att om man valde att jobba praktisk så var det lätt att komma någonstans med att få arbete. Han reflekterade över att det var två flickor som valt industriprogrammet som han går på, och att det är lätt att få jobb efter den utbildningen. Han jämförde även den praktiska slöjden på högstadiet med det, att få göra något man tycker om är bättre än att sitta och jobba med något man inte vill. Han ansåg sig ha nytta med träslöjden i hans kommande gymnasieval som var industriprogrammet.

Efter mina intervjuer drar jag slutsatsen att eleverna är kvar i traditionella könsmonster på grundskolan, där trä- och metallslöjd är manligt och textilslöjd är kvinnligt kodade. I min analys ser jag att slöjdlärarna är för eleverna förebilder och har ett ansvar att utveckla slöjdeleverna uppfattningen om slöjdarnas könskodning. Jag kan också reflektera över att intervjudeltagarna indirekt vill bli styrda i sina slöjdval med mindre slöjdarbeten för grundläggande kunskaper.

Diskussion och slutsatser

Det jag har kommit fram till i min studie från mina intervjudeltagare är bland annat att slöjdvalet i högstadiet oftast sker under grupptryck från klasskompisarna, där traditionsenliga val görs med att flickor över lag väljer textilslöjd och pojkar väljer trä- och metallslöjd. Att slöjddämnet är lustfyllt och att eleverna vill bli mer styrda i deras val av slöjdart, med något slöjdarbete som går snabbare att tillverka samt lite roliga slöjdalster för att locka intresset till de olika slöjdarterna. Miljön påverkar slöjdvalen då eleverna kan bli påverkade av en bullrig trä- och metallslöjdsal samt den lugnare miljön som är i textilslöjdsalen. Att lärarna är förebilder för eleverna, där slöjdlärarna har ett ansvar för slöjdelevernars uppfattning om slöjdarternas könskodning.

Eleverna vill få tydliga instruktioner i form av bilder där kunskapskraven på ett enkelt språk redovisas. För att få träna de nya kunskaperna bör de få välja fria val av slöjdarbeten där de kan fördjupa sig i de nya kunskaperna.

Mer motivation till slöjdprocessen är bra då eleverna kan få välja vilka material de vill jobba med, samt att få prova på i kortare slöjdarbetena båda slöjdarterna för en bredare kunskap i slöjddämnet. För att få både flickor och pojkar att vilja välja både textil och trä- och metallslöjd behöver vi slöjdlärare gemensamma träffar där vi kan diskutera genusarbete.

Att många elever väljer som sina kamrater kan jag tyda av mina intervjudeltagare, men att de som verkligen har ett intresse av någon slöjdart väljer det trots sina kamraters val. Här är slöjdlärorens roll viktig då de kan gå in och styra slöjdvalen med att dela in klasserna i grupper som får prova båda slöjdarterna i gemensamma projekt, innan eleverna får det fria valet att välja slöjdart.

Grupptillhörighet är också en viktig del för elevernas trygghet. samt att de mognar i de högre årskurserna, och kan då kännas sig mer trygga i sina val av slöjdart samt stå upp för sina slöjdval. De mognar mer och mer för varje årskurs och kan efterhand känna sig tryggare i sina egna val av slöjdart.

Med denna rapport har jag fått en inblick i könsstrukturen i samhället som kan påverka mina elevers val av slöjdart. Slöjdlärarna har här ett ansvar att se till att följa kursplanens centrala innehåll som föreskriver att eleverna i årskurs 7–9 ska möta flera material i sin slöjdundervisning. Att eleverna får välja textilslöjd eller trä- och metallslöjd under hela högstadiet kan innebära att de elever som väljer samma inriktning under alla sex terminerna inte får förutsättningar att uppfylla kursplanens föreskrift om att arbeta med alla tre materialen, inklusive materialens

kombinationsmöjligheter. Å andra sidan är det inte föreskrivet i vilken omfattning kursplanens centrala innehåll ska behandlas i undervisningen.

Min tolkning av mina kvalitativa intervjuer är att eleverna vill ha roligt på slöjden, där de väljer slöjdart efter lust och intresse. Enligt Skolverkets nationella utvärdering år 2003, framgick det att eleverna tyckte slöjdamnet var det roligaste ämnet i skolan där de kände engagemang, intresse och var sällan stressade utan arbetade i sin egen takt. Trots det hade eleverna svårt att se nyttan med slöjdamnet i skolan. De tyckte inte kunskaper och erfarenheter från slöjdamnet var viktiga vare sig för fortsatta utbildningar eller för det kommande arbetslivet. Här är ännu ett ansvar som slöjdlärarna har att förmedla till eleverna, nämligen varför det är viktigt med slöjdamnet i grundskolan, samt visa på nyttan med att slöjdamnet har stor betydelse för elevernas framtida förkunskaper i arbetslivet.

Det framgår i mina intervjuer att textilslöjdsalen är en miljö som är lugnare och tystare, mer avslappnat att sitta och jobba med sina slöjdalster i. I trä- och metallslöjden får eleverna stå och röra sig mer, det framkommer även att det är en bullrigare miljö att jobba i. Här är trä- och metallslöjdsalens utformning viktig, kanske att få möjlighet att ha de bullriga maskinerna i en annan närliggande lokal för att komma ifrån den bullriga miljön. Det krävs öppna väggar i form av glaspartier där slöjdläraren kan ha kontroll över elever som jobbar med maskinerna om slöjdläraren är i den lugnare hyvelbänksdelen.

Som trä- och metallslöjd lärare tycker jag att det är intressant med genusperspektivet i slöjden, för att i slöjdmiljön få eleverna förstå nyttan med att ha både kunskaper om hårda och mjuka material samt göra eleverna mer intresserade att välja båda slöjdarterna. Slöjdlärarna är förebilder där genustänkandet behöver få mer fokus från manliga och kvinnliga lärare.

Samhällspåverkande med flickigt och pojkaktigt är fortfarande en av normerna som behöver jobbas med i skolan för att bli mer jämlik. Intervjudeltagarna förklarar att blått tillhör pojkar och rosa flickor, som jag trodde tillhörde det förflutna sättet att tänka på för dagens elever.

Hedlin (2010) tar i sin rapport som är avsedd för lärarutbildningar upp genus och forskning inom området samt lärares arbete med genus. Lgr11 tar i många kursplaner upp genus och arbetet tillsammans med eleverna, där lärarna måste ha kunskaper att arbeta allsidigt med detta och inte bara genom vardagstankar.

Jämställdhet inom skolan har sedan 1970-talet handlat om att få flickor att välja tekniska utbildningar, något som kan bli en för ensidig inriktning. För att få en mer jämställdhet i skolans undervisning, bör vi arbeta mer med demokrati som

hör ihop med jämställdhet. Där har alla lärare och vuxna på skolan ett ansvar att jobba för en mer jämlik och könsneutral skola.

En aspekt som kom fram i mina intervjuer var nyttan med slöjden i grundskolan som mina intervjudeltagare tog upp. Eleverna kom fram till om slöjdlärarna förklarade tydligt vad nyttan med slöjd i grundskolan är samt gör det på ett roligt sätt. Inte med en massa konstiga ord som det står i kursplanen. Förslaget eleverna kom fram till var att slöjdlärarna skulle visa olika bilder på slöjdalster i omdömesstegen för E, C och A, då kan det generera i att eleverna får inspiration till nya innovativa slöjdarbeten.

Jag tycker det var en bra synpunkt som kom fram där eleverna gav förslag på att slöjdlärarna skulle förklara på ett enkelt sätt varför de ska ha slöjd i grundskolan, och hur de ska göra för att nå de olika kunskapskraven. Då har vi slöjdlärare en tydlig plan för slöjdarbetet och kan diskutera olika slöjdalster med eleverna för att de ska komma igång med slöjdprocessen. Vad krävs för insats i de olika bedömningskriterierna, med små uppgifter för inläring i de olika arbetsområden som eleverna ska lära sig i slöjddämnet? Därefter vill eleverna ha fria uppgifter med tydliga instruktioner om nyttan med slöjddämnet i grundskolan.

För att kompetensutveckla slöjdlärare finns det på Skolverkets hemsida material i Bedömningsportalen. Det krävs att en grupp slöjdlärare exempelvis på kommungemensamma träffar, arbetar genom materialet som är en fördjupning för förståelsen inom bedömning och betygsättning i ämnet med bedömningsstöd för både årskurs 6 och 9. Här kan man utbyta erfarenheter med likheter och olikheter i bedömningen med elevernas slöjdarbete, och ta med sig olika erfarenheter in i arbetet. Där finns även en länk till en film för bedömning av årskurs 9, som alla slöjdlärare kan ta del av för att ha hjälp i sin undervisning. Vi gjorde denna kompetensutveckling i vår kommun och jag tyckte det var en givande utbildning där alla slöjdlärare i kommunen träffades och kunde komma lite närmare varandra i sättet att tänka kring bedömning i det praktiska arbetet med eleverna. Alla slöjdlärare tog vid ett tillfälle med slöjdalster som eleverna tillverkat och deras planering samt dokumentation för att få en helhetsbild av elevernas slöjdprocess. Slutdiskussionerna kring slöjdarbetena var att vi kom fram till att det var svårt att bedöma lika. Utifrån dessa träffar kan slöjdlärare i hela landet komma närmare ett gemensamt sätt att tänka kring bedömningsarbetet i undervisningen med eleverna.

Metoddiskussion

Vad beträffar metoden jag valde med intervjuer, var det svårt att intervjua enskilda pojkar då de hade svårare att uttrycka sig och ge uttömmande svar. Det jag i efterhand kan reflektera över, är att jag skulle ha valt att ha en intervjugrupp med pojkar så som jag hade med flickgruppen, för att få möjlighet till mer fördjupade och uttömmande svar av pojkarna. Jag fick på ett naturligt sätt ge pojkarna följdfrågor som kunde hjälpa dem vidare i mina frågeställningar under intervjuerna. Även några ledande svar gav jag då jag kände till elevernas bakgrund samt deras val av slöjdart i högstadiet och även hur de i högstadiet arbetade i slöjdsalen.

Jag kan reflektera i efterhand på frågan som jag ställde om jämställdhet och slöjd att den var svår att svara på för mina intervjudeltagare. Den frågan skulle jag formulerat annorlunda så att jag hade fått mer uttömmande och relevanta svar. Jag tror att mina intervjudeltagare kopplade jämställdhet med tjejtigt och killigt, rosa och blått, feminint och maskulint i den frågan. När man frågar högstadieelever måste man nog vara tydligare. När jag frågade ”Hur tänker Du om jämställdhet och slöjd?”, så kan jag i efterhand se att det var en alldeles för svårt fråga för intervjudeltagarna att svara på. Det hade varit enklare om jag ställt en öppen fråga som: Hur kan Du se att eleverna på högstadiet får en jämlik slöjd då de har fria val att välja slöjdart? Tillsammans med några följdfrågor.

Några ord om min slöjdundervisning

För att komma ifrån det traditionsbundna slöjdvalet som de flesta elever gör i dagens slöjdundervisning, vill jag här presentera hur jag och min lärarkollega tänker kring upplägget av vår slöjdundervisning, så att den blir så likvärdig som möjligt mellan slöjdarterna för våra elever.

Tillsammans med min textillärarkollega, planerar vi alltid gemensamma slöjdarbeten där både hårda och mjuka material ska ingå i ett och samma slöjdalster. Eleverna arbetar med en gemensam slöjduppgift i början av terminerna i alla årskurser på högstadiet. Detta för att eleverna ska få bekanta sig med både hårda och mjuka material, men även för att de ska få arbeta och känna sig trygga med olika hantverkstekniker som ingår till de olika materialen, samt för att inspirera både flickor och pojkar till att lära sig båda slöjdarterna.

Vi delar in eleverna i blandade grupper, där de får formge och framställa sina slöjdföremål och vi förhåller oss till det centrala innehållet i läroplanen för årskurs

7-9 (Lgr11: 215). Där står att eleverna ska arbeta med ”metall, textil och trä, deras kombinationsmöjligheter med varandra och med andra material, till exempel nyproducerade och återanvända material”. Syftet i vår undervisning är i enlighet med läroplanen öka ”elevernas kunskaper i olika hantverk och ge eleverna förmågan att arbeta med olika material och uttrycksformer, i en process där tanke, sinnesupplevelser och handling samverkar” (Lgr11:213).

När vi gett våra elever förutsättningar att bekanta sig med olika material skulle man i de bästa av världar kunna tro att de väljer slöjdart efter de nya kunskaperna de lärt sig för att utmana och utveckla nya innovationer i ämnet. Men så sker inte i våra undervisningsgrupper, som mer eller mindre följer traditionsbundna mönster.

Jag och min textillärarkollega fortbildar oss i slöjdämnet under tiden vi arbetar som slöjdlärare. Något som vi ser som positivt på många sätt. På så vis får vi insikt i ny forskning och statistik som ligger till grund för vårt gemensamma samarbete mellan slöjdarterna. Här ligger vi i framkant gentemot många andra slöjdlärarkollegor i landet, som vi diskuterat med våra studentkollegor under kursernas gång. Vi vill ge våra elever den undervisning och inläring som vi får lära oss genom den senaste forskningen som universitetsstudierna ger. Här kan jag se att min textillärarkollega och mitt nuvarande undervisningssätt är tillgodosett, genom att våra elever får kortare gemensamma slöjdarbeten för att lära sig materialen och hantverkstekniker som hör till dessa, och för att eleverna skall få grundläggande kunskaper att utveckla vidare med i andra slöjdalster.

Slöjd innebär manuellt och intellektuellt arbete i förening vilket utvecklar kreativitet, och stärker tilltron till förmågan att klara uppgifter i det dagliga livet. Dessa förmågor är betydelsefulla för både individers och samhällets utveckling (Skolverket, 2015:213).

Källförteckning

Tryckta källor

- Borg, Kajsa (2008) Slöjd för flickor och slöjd för gossar, i K. Borg & L. Lindström (red.) *Slöjda för livet. Om pedagogisk slöjd*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.
- Kihlström, Sonja (2007) Fenomenografi som forskningsansats, i J. Dimenäs (red.) *Lära till lärare*. Författarna och Liber AB, Stockholm.
- Hedlin, Maria (2010). *Lilla genushäftet 2.0*. Växjö: Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap, Linneuniversitetet.
- Johansson, Bo & Svedner, Per Olof (2010). *Examenarbetet i lärarutbildningen*, Uppsala: Kunskapsföretaget.
- Kokko, Sirpa (2012). *Learning crafts as practices of masculinity*. Finnish male trainee teachers' reflections and experiences. *Gender and Education*, Vol. 24, No. 2.
- Skollagen (2010). *Svensk Författningssamling*. 2010:800.
- Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2015). *Slöjd i grundskolan, NÄU-13*. En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9, Rapport 425. Stockholm: Skolverket.
- Sigurdson, Erik (2014). *Det sitter i väggarna*. Umeå: Print & Media.
- Trost, Jan (1993). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Westerlund, Stina. 2015. *Lust och olust – elevers erfarenheter i textilslöjd*. Umeå: Institution för estetiska ämnen.
- Öqvist, Anna (2009) *Skolvardagens genusdramaturgi. En studie av hur femininiteter och maskuliniteter görs i år 5 med ett särskilt fokus på benämningar som hora och kärring*. Luleå: Institutionen för Pedagogik och lärande.

Elektroniska källor

Bedömningsportalen

https://bp.skolverket.se/web/bs_gr_grgrslo01_7-9/information

(Hämtad 2016-03-21)

Skolverket (2003). NÄU-03

<http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/utvarderingar/amneskunskaper/nationella-utvarderingen-av-grundskolan-2003-1.96763> (Hämtad 2016-03-14)

Vetenskapsrådet (1990). Regler och riktlinjer för forskning:

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (Hämtad 2016-02-03)

Övriga källor

Bildförteckning

Skolverket (2015). *Slöjd i grundskolan*. En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9, s.40.

Bilaga 1 Godkännande intervju

Hejsan!

Mitt namn är Anette Andersson, jag vill genomföra en undersökning som ligger till grund för mitt examenarbete för slöjdlärare. I mitt arbete är jag intresserad av den praktiska slöjden, där jag vill få reda på vad elever tycker om slöjden eftersom eleverna väljer slöjdart på högstadiet.

Jag ska göra en intervjuundersökning som ska ligga till grund för mitt examenarbete. Personuppgifter och andra uppgifter som kan spåras till någon i materialet kommer att avidentifieras samt behandlas konfidentiellt. Intervjuundersökningen kommer att genomföras enligt vetenskapsrådets etiska krav och principer för god forskning. Regler för forskningsetiska riktlinjerna finns att läsa på hemsidan: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Du deltar frivilligt i denna intervjuundersökning och har rätt att avbryta din medverkan utan att detta medför negativa följder för dig. För att genomföra den behöver jag ditt samtycke som du gör genom att skriva på detta papper.

Tack på förhand!

Mvh Anette Andersson

Mail: anette.anderson@kristinehamn.se

Min handledare på Umeå universitet är Erik Sigurdson erik.sigurdson@umu.se

Namn: _____

Datum: _____

Bilaga 2 Intervjuguide

Syftet med denna undersökning är att öka kunskapen om eleverna anser att slöjdt utbildningen är likvärdig, då de kan välja slöjdart. Samt undersöka vilka normer och föreställningar som påverkar högstadielärovernas val av slöjdart.

Frågeställningar

Vad är det som styr valet av slöjdart hos eleverna på högstadiet?

Hur beskriver eleverna slöjdämnet då de får välja slöjdart?

Metod

Intervjufrågor till eleverna som jag kommer att spela in svaren med min mobil.

1. Vilken slöjdart valde Du i högstadiet när ni fick välja?
2. Varför valde Du just den slöjd arten?
3. Varför tror Du att dina kompisar valde som de gjorde?
4. Vad tycker Du om att få välja slöjdart?
5. Hur tänker Du om jämställdhet och slöjd?
6. Om Du vore lärare, på vilket sätt skulle Du göra för att få fler flickor att välja trä och metallslöjd och vice versa?

Tack för din medverkan!